

τέρω) κατ' ἔρορον νομίζοντα τοὺς Πελασγοὺς κατὰ τὸν παρὰ Παυσανίαν (αὐτόθι) μῦθον, παρ' αὐτοῦ ἐ-
 διδάχθησαν τὰ πρῶτα τοῦ βίου στοιχεῖα. Οὐδόλως
 φαίνεται ἀπίθανον, ὅτι οἱ κρυφώμενοι ἐπὶ τῇ προσε-
 ληνίᾳ αὐτῶν Ἀρκάδες (Λεξ. Passow καὶ Rost ἐν λ.)
 αὐτόχθονες καὶ παλαιγενεῖς, ἦσαν κατὰ διαδοχὴν
 Πελασγοὶ ἄτε μὴ ὑποστάντες μετανастάσεις. Ἐπει-
 δὴ δὲ οἱ Ἀρκάδες δὲν διέφερον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
 κατ' οὐδὲν, εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ἀπλότητά τῶν ἡ-
 θῶν (βεβαίως διὰ τὸ ἀμειγρότερον) καὶ τὸν πατριαρ-
 χικὸν βίον, φαίνεται, ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἦσαν συγγε-
 νέστατοι καὶ προπάτορες τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἀρκάδες
 ἔλαβον μέρος εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, μόνοι δὲ αὐ-
 τοὶ κατ' Ἡρόδοτον ὑπὸ Δωριέων οὐκ ἐξανέστησαν.
 Γλῶσσαν διάφορον τῶν ἄλλων Ἑλλήνων δὲν ἐλάλουν.
 Ὁ χρησμὸς ὁ δοθεὶς τοῖς Λακεδαιμονίοις (Ἡρ. Α, 66)
 δείκνυσι τὸ διὰ τὴν ἀρχαιότητα ἴσως σεβαστὸν τῆς
 Ἀρκαδικῆς χώρας. « Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰ-
 τεῖς· οὗτοι δώσω. Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλανεφύροι
 ἄνδρες ἔασιν, οἳ σ' ἀποκωλύσουσιν. » Ὁ Κ. Παπαρ-
 ρηγόπουλος ἐν Ἑλλ. Ἱστορ. Β', 215 λέγει περὶ αὐτῶν.
 « Ἡ χώρα αὕτη (ἡ Ἀρκαδία) οὐδέποτε εἶχε δεχθῇ
 ξένους ἐποίκους· καὶ ὅμως οἱ ἰθαγενεῖς αὐτῆς κάτοι-
 κοι οὔτε κατὰ τὸν χαρακτῆρα, οὔτε κατὰ τὴν γλῶσ-
 σαν διέφερον οὐσιωδῶς τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν φύλων,
 ἐξ οὗ δὴλον ἀπόσορ συγγενῇ ἦσαν ἀνέκαθεν ὅλα
 τὰ φύλα ταῦτα. » (1) ὁ Schömann προσέτι (Εἰς
 Σελ. 7 Τόμ. 1.) « Καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἀναμφιβόλως ἔθνος
 πελασγικὸν κλητέον εἰσὶ, λαμβανομένου τοῦ τῶν
 Ἀχαιῶν ὀνόματος ὡς ἀντιπάλου τοῦ μετέπειτα ἐκ-
 νικήσαντος Ἑλληνικοῦ, ἃν καὶ αὐτοὶ οἱ Ἑλληνες πά-
 λιν οὐδὲν ἄλλο ἦσαν βέβαια, ἢ κλάδος τοῦ πελα-
 σγικοῦ στελέχους. » ὁ αὐτὸς S. 122 (Τόμ. 1.) Ἡ πα-
 νηγυρικὴ ἀπόκρισις τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς πρέσβεις
 τῶν Σπαρτιατῶν παρ' Ἡρ. Η', 144 « τὸ ἑλληνικὸν
 εἶναι ὁμοῖον τε καὶ ὁμόγλωσσον καὶ θεῶν ἰδρύματα
 τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἡθεάτε ὁμότροπα » οὐδεμίαν
 φυλετικὴν διάκρισιν ἐμφαίνουσα μεταξὺ αὐτῶν· αἱ
 ἀρχαιότατα σιστῆσαι Ἀμφικτυονίαι τὸ ὁμόφυλον
 καὶ ὁμοῖον πάντως δηλοῦσαι τὰ ἀνωτέρω περὶ Ἀ-
 θηναίων, Αἰτωλῶν, Ἀκαρνάνων καὶ ἄλλων εἰρημένα·
 πάντα ταῦτα μὲ πείθουσιν, ὅτι οἱ τὴν Ἑλλάδα οἰ-
 κούντες λαοὶ ὁμογενεῖς ὄντες τὸ ἀνέκαθεν κατήγοντο
 ἀπὸ τῶν Πελασγῶν, οὗτοι δὲ οὐδόλως ἦσαν διάφο-
 ροὶ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ συγγενέστατοι καὶ προπά-

τορες αὐτῶν. Οὐδόλως δὲ παράδοξον φαίνεται εἰ ἐν
 τοῖς προσελληνικοῖς λαοῖς, πελασγικῆς ῥίζης, εἶον,
 Καύκωσι, Κούρησι, Λέλεξι, Κεραι, Λαπίθαις, Πεζ-
 ραιβοῖς, Μινύαις, Φλεγύαις, Ἐπειοῖς καὶ συγγενέσι
 τισι, Θραξίν, ἦσαν καὶ φύλα τινὰ μὴ Πελασγικά,
 Φιλισταῖοι ἢ Φοίνικες, ὧν ὅμως ἐγκαταστάσεις οὐδό-
 λως μνημονεύονται ἐν τοῖς Ὅμ. ἔπεσιν.

(Ἐπεται συνέχεια.)

ΟΔΟΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Συνέχ. Ἰδε φυλλάδ. 300.)

Γ'. ΣΕΒΑΣΤΟΥΠΟΛΙΣ.

Ὁ ἀπὸ Εὐπατορίας εἰς Σεβαστούπολιν πλοῦς εἶναι
 κατὰ τοῦτο μονότονος, ὅτι ἡ παραλία, ἣν παραπλέει
 τὸ ἀτμόπλοιον, πετρώδης οὖσα κατὰ μέγα μέρος καὶ
 σχεδὸν ἀκατοίκητος δὲν παρέχει τῷ ὀφθαλμῷ αξιο-
 σημείωτόν τινα ἢ τερπνὴν θέσιν. Ἀλλ' ἡ ἡμέρα, τὴν
 ἐκρινὴν τῆς περιθεῖσα ἐσθῆτα, ἔστιλθεν ἐν ὅλῃ τῇ
 ἀνθηρᾷ αὐτῆς λαμπρότητι, ἡ θάλασσα ἦτο ἀτάραχος,
 καὶ αἱ κινήσεις τῶν ἐπιβατῶν, ἀραιωθέντων ἐν Εὐ-
 πατορίᾳ, ἦσαν ἐλευθερώτεραι, ὅπερ, ὡς γνωρίζουσιν
 οἱ περιηγηταί, συντελεῖ οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ εὐχάριστον
 τῆς ὁδοπορίας.

Μετὰ τετράωρον πλοῦν εἰσπρόχουμεθα εἰς τὸν περί-
 φημον τῆς Σεβαστουπόλεως λιμένα. Ὁ λιμὴν οὗτος
 φέρει ἐπαξίως τὸ ἐπίθετον, τὸ ὅποιον τῷ ἔδωκα· διότι
 ἐκ φύσεως εἶναι τοσοῦτον εὐρύχωρος καὶ ἀσφαλής,
 ὥστε καὶ εἰς τὰ μεγαλείτερα πλοῖα παρέχει ἐν καιρῷ
 τρικυμίας καὶ χειμῶνος ἄσυλον δυσέυρετον καὶ κα-
 ταφύγιον μοναδικόν.

Πλατὺς τῆς θαλάσσης βραχίον σχηματίζει κόλ-
 πον βαθὺν πρὸς δυσμὰς τῆς ταυρικῆς χερσονήσου,
 εἰσχωρῶν πρὸς τὰ ἔνδον ἐπὶ δύο περίπου μίλια. Οὐ-
 δένα ἐπικίνδυνον βράχον, οὐδὲν πρόσκομμα ἀπαντᾷ
 ὁ εἰσπλέων, καὶ δύο παμμεγέθεις φάροι ἐπιτηδεύουσιν
 ἀνεγερθέντες διευκολύνουσιν ἐν καιρῷ νυκτὸς τὴν εἰς-
 οδόν. Ἡ εἰσοδος αὕτη διεφυλάττετο πρὸ τοῦ πο-
 λέμου καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς ὀχυρᾶς ταύτης πό-
 λεως ὑπὸ φρουρίων, ὧν τὸ μεγαλεῖον μαρτυροῦ-
 σιν ἔτι μεγάλοι σωροὶ πετρῶν τῆδε κάκεισε ἐσπαρ-
 μένων. Ὁ κόλπος οὗτος διακλαδοῦται πάλιν καὶ
 σχηματίζει ἄλλους τέσσαρας μικροτέρους κόλπους ἢ
 λιμένας, εἰς τῶν ὁποίων ἦτο ὠρισμένος διὰ τὰ ῥωσ-
 σικὰ δίκροτα, ὅθεν καὶ μέχρι τῆς σήμερον « κόλ-
 πος τῶν δικρότων » καλεῖται. Τὰ μεγάλα ταῦτα
 πλοῖα ἠδύναντο ν' ἀγκυροβολῶσιν ἐν αὐτῷ εἰς μι-
 κρὸν μόνον τῆς γῆς ἀπόστασιν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ

Καὶ αὐτὸ τῆς Πελοποννήσου τὸ ὄνομα δύναται νὰ θεωρηθῇ
 παραχθέν ἐκ τῶν Πελοπον, λαοῦ τινος ὀνόματος ἑτέρας
 μορφῆς τοῦ τῶν Πελασγῶν· καὶ ὁ μῦθος ἐπὶ τῆς ἐλεύσεως
 τοῦ Πέλοπος τοῦ Ταντάλου ἐκ Φρυγίας δηλοῖ τὴν μετὰ τῆς
 Ἑλλάδος Ἀσίας τοῦ λαοῦ τούτου σχέσιν. Schömann's ἐνθά
 ἀνωτέρω Σ. 22 ἐν σημειώσει 2.

(1) Ὁ Schlosser ἐνθα ἀνωτ. 1. Band, S. 173 καὶ 260.

τῶν δύο τούτων κόλπων ἐγείρετο ἐπὶ λόφου ἡ πόλις τῆς Σεβαστουπόλεως λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπής.

Τὸ ἑλληνικὸν τῆς ὀνομα πρὸ χρόνων ἤδη εἶχε καταργήσει τὸ ταταρικὸν Ἀκ-τιάρ (ἤτοι λευκὸς βράχος), τὸ ὅποιον τῇ ἐδόθη ἐπὶ τῶν τατάρων ἡγεμόνων τῆς Κριμαίας εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας πόλεως, τῆς πρὸς βορρᾶν τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος ἐπὶ ξηροῦ καὶ λευκοῦ λόφου τὸ πάλαι οἰκοδομηθείσης. Ὅπου κεῖται τὴν σήμερον ἡ Σεβαστούπολις ἔκειντο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τὰ προάστεια τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλειωτῶν Χερσῶνος, τῆς ὁποίας καὶ τὰ τελευταῖα ἔχνη ἀπὸ τῆς γῆς ἐξέλιπον. Ἐνταῦθα ὑφύεται φάρος, πιστὸς τῶν ναυτῶν ὁδηγὸς καὶ ἀδωροδόκητος πηδαλιούχος. Ὡς παρὰ πολλῶν ἐντοπίων ἤκουσα καὶ ὡς μαρτυροῦσιν ἔτι τὰ ἐρείπια τῆς ἡ Σεβαστούπολις ἦτο πολυτελὲς οἰκοδομημένη, εἶχεν ὁδοὺς εὐρείας καὶ εὐθείας, διὰ μεγάλων λιθοκτίστων οἰκοδομημάτων κεκοσμημένας. Καὶ ὁ βίος ἦτο ἐν αὐτῇ τερπνότατος, αἱ δὲ διασκεδάσεις πολλαί· τὸ θέατρον τῆς πόλεως ἦτο ἐν καιρῷ χειμῶνος τόπος συναθροίσεως καλλιπαρείων γυναικῶν καὶ κομψῶν τοῦ ῥι σικοῦ στόλου ἀξιωματικῶν· ἐν καιρῷ δὲ τοῦ θέρους ὁ συνήθης περίπατος ἐγίνετο ἐντὸς τοῦ εὐσκίου καὶ κανονικῶς ἐσχεδιασμένου δημοσίου κήπου, ὅθεν ἡ θεὰ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν περικυκλούντων αὐτὴν λόφων, εἶναι μαγευτικωτάτη. Πολλοὶ τῶν εὐπόρων κτηματιῶν τῆς Κριμαίας καὶ τῆς πλησιοχώρου Βεσσαραβίας μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἀγροτικῶν τῶν ἐργασιῶν μετέβαινον ἐπὶ δύο ἢ καὶ πλείονας μῆνας εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ὅταν ἡ φιλύποπτος τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου κυβέρνησις μετὰ μεγίστης δυσκολίας παρεχώρει τοῖς ῥώσσοις ὑπηκόοις διαβατήρια πρὸς μετάβασιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐν γένει δὲ κατὰ τὴν μαρτυρίαν ὅλων τῶν περιηγητῶν ὁ βίος τῶν πολιτῶν τῆς Σεβαστουπόλεως ἦτο βίος οἰκιακὸς καὶ εἰρηνικός· οἱ κάτοικοι διεκρίνοντο ἐπὶ φιλοξενίᾳ καὶ εὐπροσηγορίᾳ, καὶ αἱ πλείεσται τῶν οἰκογενειῶν ἔζων βίον πατριαρχικόν. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος ἔπινε καὶ ξενίζων καὶ ξενιζόμενος· τὸ ἐσπέρας δὲ ἡ οἰκογένεια ὅλη καὶ τινες οἰκεῖοι συνηθροίζοντο περὶ τὴν τράπεζαν, παρὰ τὴν ὁποίαν ἐκάθητο ἡ οἰκοδόσποινα ἢ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς καὶ προσέφερε τὸ τέιον, τὸ ἀγαπητὸν τῶν Ῥώσσων ποτόν. Περὶ τὴν δεκάτην τῆς νυκτὸς ὥραν τὰ πάντα ἐκαλύπτοντο ὑπὸ βαθείας σιωπῆς, διακοπτομένης μόνον ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ὑπὸ τῶν πλοίων καὶ τῆς φωνῆς τῶν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῆς προκυμίας φυλάκων.

Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡ Σεβαστούπολις περιεῖχε τριάκοντα περίπου χιλιάδας κατοίκων, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν πληρωμάτων τῶν διαφόρων ἐν τῷ

λιμένι πολεμικῶν πλοίων καὶ τῶν ναυκτιῶν τοῦ τόπου ἀρχῶν. Τὴν σήμερον δύο μόνον χιλιάδες κάτοικοι ἔλεινοι καὶ ῥακενδύται κατέχουσι τὰς κατερειπωμένας οἰκίας.

Ὅποια καταστροφή μετὰ τὸν πόλεμον τῆς Κριμαίας! Νῦν διεδέχθη τὴν ἡμέραν — ἀβιλύτης τὴν μεγαλοπρέπειαν — πενία τὸν πλοῦτον — θάνατος τὴν ζωὴν! Ποῦ τὰ λιθοκτίστα ἐκεῖνα μέγαλα τῶν πλουσίων; Ποῦ οἱ λαμπροὶ ναοὶ τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ; Ποῦ τὸ θέατρον; Ποῦ αἱ διασκεδάσεις; Τὰ πάντα ἐξέλιπον ὥς νὰ μὴ ὑπῆρχον ποτέ.

Αἱ παρημελημένα ὁδοὶ καὶ πλατεῖαι πλήρεις πετρῶν καὶ ἐρείπίων· πλήρεις πετρῶν οἱ κήποι· ὅπου πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν ὠρίμαζον οἱ γλυκεῖς τῆς Κριμαίας καρποὶ αὐξάνουσι τώρα ἄγρια χόρτα· αἱ οἰκίαι, ὅς πρὸ μικροῦ ἔτι κατέκουν ἄνθρωποι εὐτυχεῖς καὶ εὐποροὶ, κατέπεσον· τῇδε κάκεισε φαίνεται ἔχνος χρυσοῦ κοσμήματος ἢ κρεμαμμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου μεταξωτὴ ταινία, ἐφ' ἧς ἦτο ἴσως ἀπηρτημένη ἡ εἰκὼν τοῦ οἰκοδεσπότου ἢ τοῦ αὐτοκράτορος. Τοῦ ναυαρχείου, τοῦ ὑπερηφάνου ἐκείνου οἰκοδομήματος, τὸ ὅποιον ἐθαυμάζετο ὑπὸ τοῖς ξένων καὶ ἐντοπίων οἱ τέσσαρες μόνον σώζονται τοῖχοι

«... μελανοί, ὡς τείχη καμίνου,

Ἐνδειξιν, ἐτι βορὰ ἀδηφάγου πυρὸς ἀνηπάγη.»

Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἡ τοῦ ναυαρχείου βιβλιοθήκη, ἐν αὐτῇ καθ' ὅλους τοὺς ἑνδεκα τρομεροὺς τῆς πολιορκίας μῆνας ἐστέναζον οἱ τραυματίαι, ἐστέναζον οἱ ἀποθνήσκοντες· ἐν αὐτῇ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὁδηγοῦ μου, ἔρρεεν ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ τὸ αἷμα ὡς ποταμός. Ἡ βιβλιοθήκη εἶχε μετασχηματισθῇ εἰς νοσοκομεῖον. Καὶ παρεκεῖ τὸ οἰκοδόμημα ἐκεῖνο, τὸ ὑπὸ σφαιρῶν καὶ βομβῶν εἰς κόσκινον μεταβληθέν;

Ἐκεῖνο ἦτο τὸ θέατρον! Καὶ ὁ σωρὸς ἐκεῖνος τῶν λίθων; τὸ καταπεσὸν ἐκεῖνο κυκλώπειον τεῖχος; ἦτο ὁ ναύσταθμος, διὰ τὸν ὅποιον ὑπὲρ τὰ 35 ἑκατομμ. ἀργυρῶν ρουβλίων ἐδαπάνησεν ἡ Ῥωσσία· ἔργον γιγαντιαῖον, τὸ ὅποιον ἄμα ἐκτελεσθὲν κατεδαφίσθη!

Πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως καὶ εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν ὑφύεται ἐπὶ ταπεινοῦ ἀκρωτηρίου ὁ φάρος. Τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο εἶναι ἡ ἀρχαία Χερσόνησος, ἑλληνικὴ ἀποικία ἰσχυρὰ καὶ πλουσία, τῆς ὁποίας ὅμως τὰ ἔχνη πρὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων ἐξέλιπον, ὥστε ἀμυδρὰ μόνον καὶ ἀμφίβολος παράδοσις αὐτῆς διεσώθη. Ἐνταῦθα ἡ μυθολογία συνεχωνεύθη μετὰ τῆς ἱστορίας. Ἀκολουθῶν δέ τις τὴν παραλίαν ἀπὸ τῆς ἄκρας τῆς ἡρακλειωτικῆς χερσονήσου φθάνει εἰς τὰς ὑπωρεῖας τῶν κριμαϊκῶν ὀρέων, καὶ ἐκεῖθεν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ ἀκρωτηρίου, τοῦ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Παρθενίου καλουμένου, περικλείει τὸ βλέμμα ἄπασαν τὴν ἀθάνατον χερσόνησον. Ἐν τῇ

μικρὰ ταύτη τῆς γῆς γωνίᾳ ἐγεννήθησαν οἱ ἀρχαῖοι μῦθοι καὶ αἱ παραδόσεις· ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ὁ ἀκένωτος τῆς ποιήσεως θησαυρὸς, ὃν ἡ ζωνρὰ τῶν ἀρχαίων φαντασία κατέστησεν ἱστορίαν. « Ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου, λέγει περιηγητὴς τις, ἄρχει ἡ ποίησις, ἐπὶ τῆς πεδιάδος ἡ ἱστορία. Θέλεις νὰ γείνῃς θεατὴς τοῦ ἀθανάτου ἐκείνου τῶν Ἀτρειδῶν δράματος, καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, τοῦ ὁποῦ τὰς τύχας παιδίοθεν γνωρίζεις; Ἀνάβηθι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀκρωτηρίου. Ἰδοὺ ἡ σκηνή, σκηνὴ αἰωνία, μείνασα ἐπὶ τριάκοντα ἑκατονταετηρίδας ἡ αὐτή. Ἀπ' αὐτῆς ὁ γηραιὸς Ὀμηρὸς κατέκτησε τὸν ποιητικὸν κόσμον! »

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς περίπου θέσεως ὑψοῦτο καὶ ὁ αἰματοφύρτος ναὸς τῆς ταυροπόλου Ἀρτέμιδος.

Ἰδοὺ ὁ φρικτὸς τῆς θεᾶς βωμός! λίθος τετράγωνος, ἀκατέργαστος. Ἐνταῦθα ἐβάδιζεν ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν εὐκινήτων δένδρων τοῦ ἱεροῦ καὶ πυκνοφύλλου ἄλσους ἡ ἱέρεια τῆς θεᾶς, ἡ σεμνὴ Ἰριγένεια. Ἐνταῦθα ἡ φονικὴ μάχαιρα ὑψοῦτο ἐπὶ τῆς φιλῆς τοῦ ἀδελφοῦ κεφαλῆς. Ἐνταῦθα ὁ Ὁρέστης, ὁ πλάνος μητροκτόνος, ἔν αἱ τρομερὰ ἐδίωκον Ἐρινύες, ἐκράτει σφιγκτικῶς εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ τὴν εὐρεθεῖσαν ἀδελφὴν! Τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους ἀπεθανάτισαν τὰ σεβαστὰ ταῦτα τῆς ἀρχαιότητος ὀνόματα.

Πλὴν τὰ πρόσφατα τῶν νεωτάτων χρόνων γεγονότα μᾶς ὑπενθυμίζουν, ὅτι εἶναι ὥρα νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν σκοτεινὴν ἀρχαιότητα.

Ἦτο ἑσπέρας· ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεпеῖᾳ ἔδυεν ὁ ἥλιος· εἰς γὰρ ἡ φύσις ὡς βεθυθισμένη εἰς τὴν θεάν τῆς μαγευτικῆς ταύτης σκηνῆς. Μετὰ τῶν δύο συνοδοιπόρων μου, τοῦ πολωνοῦ ἀξιωματικοῦ καὶ τοῦ ἀμερικανοῦ περιηγητοῦ, ἰστάμην ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Μαλακῶφ. Τεῖχος φρουρίου ἐν μέρει καταρρέυσαν καὶ ἄμορφος σωρὸς ὀγκωδῶν πετρῶν δεικνύουσι τὴν θέσιν, κατὰ τῆς ὁποίας ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐγένετο ἡ ἐπτάκις ἐπαναληφθεῖσα εὐτολμος ἐκείνη ἐφοδος τοῦ ἀτρομήτου Γάλλου στρατάρχου. « Πρὸ τῆς ἑσπέρας πρέπει νὰ κυματίζη ἡ γαλλικὴ σημαία ἐπὶ τοῦ πύργου τοῦ Μαλακῶφ! » εἶχε τηλεγραφῆσαι ὁ τῶν Γάλλων αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν στρατηγόν του. Ἡ διαταγὴ ἦτο ρητὴ. Σφραγὴ τρομερὰ θὰ γείνη! Αἶμα ἄφθονον θὰ ρεύσῃ! Καὶ τί πρὸς τοῦτο; Φοβοῦνται οἱ Γάλλοι τὸν κίνδυνον; Ἐμπρὸς στρατιῶται! Ἐπὶ τοῦ λόφου ἐκείνου εὐρίσκεται τὸ παράσημον τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς. Ἐμπρὸς, ἂν θέλετε νὰ κοσμήσητε δι' αὐτοῦ τὸ ἀνδρείόν σας στῆθος! Τίς δύναται νὰ περιγράψῃ διὰ λέξεων τὴν ἀκατάσχετον ὁρμὴν τῶν ζουάβων, τὴν ζέσιν τῶν γάλλων πυροβολιστῶν! « Ὁ λόφος τοῦ Μαλακῶφ εἶναι ἰδικὸς μας, ἀντετηλεγραφῆσεν ὁ στρατάρχης; τῷ αὐτοκράτορι πρὸ τῆς ἑσπέ-

ρας. Ἀνέβημεν ἐν μέσῳ αἰματοφύρτων ἐρειπίων! » Τὸ καταπληκτικὸν δράμα εἶχε λυθῇ.

Μόνον ὅταν ἐπισκεφθῇ τις τὴν φύσει ὀχυρὰν ταύτην θέσιν δύναται νὰ λάβῃ ἰδέαν τινὰ τῆς πολυκρότου ἐκείνης πάλης· μόνον ὅταν μελετήσῃ τις ἀρκούντως τὸ ἀνωφερὲς ἐκεῖνο πεδῖον τῆς μάχης, δύναται νὰ ἐννοήσῃ τὰς σχεδὸν ἀνυπερβλήτους τῶν Γάλλων δυσκολίας. Ἄν ὁ Ῥώσος στρατάρχης συνεκέντρονεν ἐπὶ τοῦ λόφου ἐκείνου ὅλην του τὴν δύναμιν, τὸ φρούριον ἔμενεν ἀπόρητον καὶ ἄλλην φάσιν ἐλάμβανεν ἀναμφισβητήτως ὁ γιγαντιαῖος πόλεμος.

Ὁ Ἀμερικανὸς συνοδοιπόρος μου περιεργάζετο μετὰ προσοχῆς τὸ ἔδαφος, ἔκαμνε καταμετρήσεις καὶ σχέδια, καὶ ἐφαίνετο στρατηγὸς διευθύνων μάχην. Ὁ δὲ Πολωνὸς ἐκάθητο ἐπὶ τινος πέτρας ὅπως βεθυθισμένος εἰς τὰς σκέψεις του. « Τί συλλογίζεσθε; » τῷ εἶπον. « Συλλογίζομαι, μοὶ ἀπήντησεν ἐγειρόμενος καὶ μὲ βλέμμα ἐκφραστικώτατον, ἐν ᾧ κατωπτρίζετο ἡ γενναία αὐτοῦ ψυχὴ, συλλογίζομαι, ὅτι δεκάσχιλοι Πολωνοὶ ἐν τῇ ὀχυρᾷ ταύτῃ θέσει, ἐδύναντο εὐκόλως νὰ καταστρέψωσιν ἐντὸς ὀλίγου τὸν Ῥωσικὸν στρατὸν ὅλον. » Ὁ ὑπερβολικὸς οὗτος τοῦ Πολωνοῦ λόγος ὥς μὲν ἐθνικῆς ὑπεροφίας καὶ κομπορῆμοσύνης, ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι τὸ φρούριον τοῦτο εἰς χεῖρας ἐμπείρους ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἀπόρητον. Νῦν ὅμως οὔτε φρούριον ὑπάρχει οὔτε θέσις ὀχυρά. Ἄγρια χόρτα καλύπτουσι τὸ ἔδαφος, καὶ τεμάχια τεθραυσμένα σφαιρῶν καὶ λογχῶν, τὰ ὁποῖα ὁ ποῦς τοῦ διαδάτου εἰς κάθε αὐτοῦ βῆμα πατεῖ. Ἀλλ' ἡ νύξ εἶχεν ἤδη ἀπλώσει ἐπὶ τῆς γῆς τὴν μελανὴν τῆς πτέρυγας καὶ ἀνάγκη ἦτο νὰ ἐπανέλθωμεν, καθότι μάλιστα καὶ κεκμηκότες ἤμεθα. Ὁ Ἀμερικανὸς καὶ ἐγὼ ἐν τελευταῖον βλέμμα ἐρρίψαμεν ἀκόμη ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐδάφους, ὁ δὲ Πολωνὸς βαθὺν ἐξέπεμψε στεναγμὸν λύπης συνάμα καὶ χαρᾶς· λύπης μὲν, ὡς μοι ἔλεγε, διότι εἶχεν ἀείποτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ παθήματα τῆς δεδουλωμένης πατρίδος του, χαρᾶς δὲ, διότι ὁ ποῦς του εἶχε πατήσῃ τὸν τάφον τῆς Ῥωσικῆς ἀλαζονείας.

Μία τῶν περιεργότερων ἐκδρομῶν εἰς τὰ περίξ τῆς Σεβαστουπόλεως τὴν ὁποίαν δὲν πρέπει νὰ παρατρέξω ἐν σιωπῇ, ἦτο ἡ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης τοῦ Ἰγκερμάν. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐφάνη πολλάκις κατὰ τὸν τελευταῖον κοιμαϊκὸν πόλεμον εἰς τὰς στήλας τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων, διότι ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου συνεκροτήθη φονικωτάτη μάχη, τῆς ὁποίας ἡ νίκη κοσμεῖ μίαν περιόβλεπτον σελίδα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀγγλο-γαλλικῶν ὀπλων. Ἐνταῦθα ἀπέδειξαν οἱ Ἀγγλοὶ ὅτι καὶ κατὰ ξηρὰν δὲν εἶναι ἀντίπαλοι εὐκαταφρόνητοι.

Ἡ πεδιάς τοῦ Ἰγκερμάν, τῆς ὁποίας ἡ θεὰ εἶναι μακρόθεν θελκτικωτάτη, εἶναι ἐκτεταμένη καὶ πε-

ρικλείεται πανταχόθεν ὑπὸ βράχων ἀποτόμων καὶ φαραγγῶν δυσβάτων. Φαίνεται δὲ καὶ εὐφορος καθ' ὃ κατάφυτος, ἔν μόνον φυσικὸν ἐλάττωμα ἔχει, ὅτι ἕνεκα τῶν πλησιοχώρων ἐλῶν καὶ λιμναζόντων ὑδάτων εἶναι νοσώδης· διὸ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Σεβαστουπόλεως, φοβούμενοι τὰς ἐπικινδύνους ἀναθυμιάσεις, σπανίως ἐπισκέπτονται τὸ μέρος τοῦτο, ἢ, ὅταν τὸ ἐπισκέπτονται, σπεύδουσι νὰ τὸ ἐγκαταλείψωσι πάλιν, ὡς τοῦτο συνέβη εἰς ἡμᾶς. Ὁ ὁδηγός μας, Σεβαστουπολίτης, ὅστις ἀπολέσας κατὰ τὸν πόλεμον πᾶσαν τὴν περιουσίαν του ἐτρέπη εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὁδηγοῦ πρὸς πορισμὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, κάθε τέταρτον τῆς ὥρας κακτικῶς μᾶς παρεκίνει νὰ ἐπιστρέψωμεν, λέγων ὅτι δὲν εἴχομεν νὰ ἴδωμεν περίεργόν τι.

Ἡ ἱστορία τῆς Κριμαίας δὲν δίδει ἡ ἀσαφεὶς μόνον περὶ τοῦ χωρίου Ἰγκερμάν πληροφορίας. Κατὰ τινες τοπογράφους ἦνθαι ποτὲ εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ πόλις Θεοδοσία, κατ' ἄλλους δὲ ἦτο ἐνταῦθα τὸ Στενὸν τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων γεωγραφίας. Ἄλλοι πάλιν δισχυρίζονται, ὅτι πρῶτοι οἱ Γενουήνσιοι κατώκισαν τοὺς ἀποκρήμνους ἐκείνους λόφους. Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ὁ περιηγητὴς δὲν βλέπει τὴν σήμερον ἡ ἐρείπιά τινα ἀρχαίου τείχους, ἔχνη πύργων, καὶ πλῆθος σπηλαίων ἐντὸς τοῦ βράχου λελαξευμένων. Τὰ σπήλαια ταῦτα μοὶ ἐφάνησαν ἑλληνικῆς ἐποχῆς καὶ τέχνης.

Πρωτοφανές τι εἶδον κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν μου ταύτην τοῦ Ἰγκερμάν. Ἀγγλικὴ τις ἐταιρία εἶχε συστηθῇ, ἥτις ἔλαβε παρὰ τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως τὴν ἄδειαν νὰ συλλέξῃ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης χάριν ἐμπορίου τὰ τῇδε κάκεισε ἐσπαρμένα ὅστ' αὐτῶν ἵππων, ἡμιόνων καὶ βοῶν τῶν φονευθέντων κατὰ τὴν μάχην. Ἀλλ' οἱ ἄπληστοι Ἄγγλοι, κατὰ τὸ παράδειγμα ἰσως τοῦ συμπολίτου των λόρδου Ἐλγινος, τοῦ ἀπαθανάτισαντος τὸ ὄνομά του διὰ τὴν βανδαλικὴν τοῦ Παρθενῶνος λήστευσιν, δὲν ἤρκοῦντο εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐσπαρμένους σκελετοὺς τῶν ζώων, ἀλλ' ἀνέσκαπτον καὶ τὴν γῆν καὶ ἐξώρυττον καὶ ὅστ' Ἰάλλων, Ἀγγλῶν καὶ Ῥώσων, πεσόντων ἐν τῇ μάχῃ καὶ ταφέντων ἐν βίᾳ ὅπου ἔπεσον. Δὲν ἔμαθον ἐὰν ἡ ἐταιρία αὕτη ἐξήντηλσε τὸ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Ἰγκερμάν· τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἡ ῥωσικὴ κυβερνήσις ἔκαμεν ἔντονα πράγματα πρὸς τὴν ἀγγλικὴν διὰ τὴν βέβηλον ταύτην κατὰχρησιν, καὶ εἰς οὐδένα πλέον παρεχώρησε τοιοῦτου εἶδους ἄδειαν. Ποῦ φέρει τὸν ἄνθρωπον ἡ αἰσχροκέρδεια!

(*Ἀκολουθεῖ*).

I. II.

ΠΕΡΙ

ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΣΧΛΟΪΣΣΕΡ

ὡς ἱστορικοῦ καὶ ἐπιστήμονος ἐν γένει.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἰδὲ φυλ. 300.)

—οοο—

Ἐκτὸς δὲ τῆς ἱστορίας τῆς 15, 16 καὶ 17 ἐκτονταετηρίδος (ἣν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις συνέγραψεν), ἐπραγματεύθη ὁ Σχλόισσερ εἰς 25 τόμους ἑλὼν τὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 1815. Τὰς δὲ ἀπαιτήσεις τὰς ὡς βάσεις ὑπὸ τοῦ Σχλόιστερ καὶ Ἰωάννου Μύλλερ τεθειμένας, καθ' ἃς ὁ ἀληθὴς ἱστορικὸς ὀφείλει νὰ σπουδάζῃ ἐκ τῶν πηγῶν ὅλην τὴν ἱστορίαν καθ' ὅλα τὰ κύρια αὐτῆς μέρη, ἐπλήρωσεν ὁ Σχλόισσερ. Πανταχοῦ εἶναι αὐθύπαρκτος καὶ κάτοχος τῶν μερικῶν, πανταχοῦ ἀφηγεῖται κατὰ τὴν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀξιοπιστοτέρων μαρτύρων προξενηθείσαν ἐντύπωσιν, οἷον εἰς ἰδίᾳς ἐπόψεως. Ὅπου λόγιοι πρὸ αὐτοῦ ἐξήτασαν ἐπηκριβωμένως ἀντικείμενόν τι παραπέμπει συντόμως εἰς τὰ ἔργα ἐκείνων χωρὶς νὰ ἀντιγράψῃ αὐτά. Ὅλας τὰς πηγὰς, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, δὲν ἐσπούδασεν ὁ Σχλόισσερ, οὐδὲ πρέπον εἶναι νὰ περιμένωμεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐντέλειαν τοῦ εἰδικοῦ ἱστορικοῦ· τὸ τοιοῦτον ὑπερβαίνει τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀνέγνω ὅμως τὰς κυριωτέρας πηγὰς καὶ διεξῆλθε πολλὰς, αἵτινες διαφεύγουσι τοὺς εἰδικοὺς ἐρευνητάς, καὶ πρέποντως ὠφελήθη ἀπ' αὐτῶν. Ἄν δέ που ἔσφαλε, δὲν ἀρμόζουσιν αὐτῷ παντάπασιν αἱ μέμφεις, ἃς ἐπισωρεύει αὐτῷ ἡ σχολὴ τοῦ Βερολίνου, ἡ κατέχουσα ἤδη τὰς πλείστας ἑδρας καὶ ἀρεσκομένη εἰς τὸ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ Σχλόισσερ. Οὐδὲ φαίνεται δικαία ἡ κρίσις ἐνὸς ἐνθέρμου ὁπαδοῦ τῆς εἰρημένης σχολῆς Βιλέλμου Ἑρπστ λέγοντος ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ «*Ἡ κλασικὴ ἀρχαιότης ἐν τῷ παρόντι 1852 σ. 93.*» «*Ὁ Σχλόισσερ πρέπει ἴσα ἴσα νὰ αἰσθάνηται ἐν ἑαυτῷ τὴν ἑλλειψίν ἐκείνου, ἐφ' ᾧ διαπρέπει ἡ τοῦ Ῥάγκε σχολή, ἥγουν τὴν τῆς ἀκριβείας τῆς ἐρεῦνης καὶ κριτικῆς τῆς ἱστορίας.*» Ὅτι ὅμως αἱ μεμφιμοίραι αὗται οὐδόλως δίκαιον εἶναι ν' ἀποδίδωνται τῷ Σχλόισσερ, ἀρκείτωσαν τὰ ἐξῆς τεκμήρια. Ὁ Σχλόισσερ εἰς σύνταξιν τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας τῶν Γάλλων συνεβουλεύθη τὸ σύγγραμμα τοῦ Ὀθωμανοῦ Ἀβδοῦλ Ῥαχὴμ Ἐφφένδῃ «*Ἀπελευθέρωσις τῆς Αἰγύπτου.*» Ὁ δὲ ἄλλως λίαν ἐπιμελὴς ἱστορικὸς Ζιγκέισεν, ὁ εἰδικῶς περὶ τὴν ὀθωμανικὴν ἱστορίαν καταγινόμενος ἐν τῇ μέχρι τοῦ 1802 καθηκούσῃ ἱστορίᾳ τοῦ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους δὲν γνωρίζει τὸ προειρημένον σύγγραμμα τοῦ Ῥαχὴμ Ἐφφένδῃ (οὗ ἡ ἐκδοσις πίπτει ἐν ἔτει 1859), διότι παρέλειψε ν' ἀναζητήσῃ τὴν περὶ τούτου ἔκθεσιν τοῦ Σχλόισσερ